

Zitierhinweis

Marša, Jakub: Rezension über: Jarmila Bednaříková, Stěhování národů a sever Evropy. Vikingové na mořích i na pevnině, Prag: Vyšehrad, 2017, in: Český časopis historický, 2017, 3, S. 841-843, DOI: 10.15463/rec.864841467

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

„Polsko-litevská unie“, ačkoliv se nejednalo o oficiální název daného soustátí. Titul členů dynastie v Rusku zněl velkokníže, nikoliv „velkovévoda“. Podobně se běžně používá titul falckrabě a nepřekládá se jako „falcký hrabě“. Terminologicky autor používá občas neobvyklá spojení, například Skandinávii počátku 18. století označil za „periférii moderního hospodářského systému“. Z drobných nepřesností uvedme, že nazývat konflikt 1563–1570 „sedmiletou válkou“ (terminus technicus pro válku z let 1756–1763) je zavádějící, lepší by bylo častěji označení válka tří korun nebo severní sedmiletá válka. Proč nazývat klevské vévodství francouzsky? Většinu hrabat a baronů uvedl autor s titulem, nečinil tak ovšem důsledně, například Gyllenstierna, Oxienstierna, Wrangel či Croy jsou uvedeni bez titulů.

Kniha vyšla v rámci koedičního projektu nakladatelství Stanislav Juhaňák – TRITON a Metropolitan University Prague Press na kvalitním papíře, v pevné obálce a s barevnou fotografickou přílohou. Řazení příloh je chronologické, až na obraz Oskara II. s rodinou, který je zařazen mezi vyobrazení Gustava I. a Erika XIV. Bohužel v celém textu je jen jedna mapa.

Budiliv text je obtížné nazvat odbornou monografií, neboť nemá náležitý úvod, zdroje ani závěr. Možná bylo lepší, kdyby autor rezignoval na poznámkový aparát, a předložil spíše popularizující text. Jinými slovy, kniha není odborným textem, ani čtivou popularizací.

František Stellner – Šárka Stellnerová

Středověk

Jarmila BEDNAŘÍKOVÁ

Stěhování národů a sever Evropy. Vikingové na mořích i na pevnině

Praha, Vyšehrad 2017, 280 s.,

ISBN 978-80-7429-744-1.

Takzvané stěhování národů představuje jeden z významných fenoménů dějin lidské společnosti. Všeobecné znalosti širší veřejnosti o něm se však obvykle pohybují na hladině zjevného a jen málokdy pronikají do hlubších vod širší koncepce procesů a historických souvislostí. Období stěhování národů nicméně nabývá během posledních let na důležitosti v zorném poli odborníků z různých vědních oborů a to s ohledem na současné migrační procesy. Platí to i o anotované knize. Autorka se tématem zabývá dlouhodobě, kniha navazuje na její dřívější publikace. Stejně jako v nich i „Stěhování národů a sever Evropy“ pojednává o tématu v komplexní podobě. Úvodní pasáže seznamují s dosavadním stavem bádání. Za jednu z předností knihy lze považovat pečlivou kritiku pramenů a otevřené přiznání případných metodických problémů, stejně jako představení rozdílných pohledů odborné obce na sporné otázky. Bednaříková otevřeně přiznává, že publikace slouží mj. laické veřejnosti. Napomáhají tomu bohaté obrazové přílohy, mapky a rejstříky osobních jmen, kmenů i zeměpisných pojmů. Za samozřejmost lze považovat seznam použitých pramenů a literatury. S ohledem na cílovou skupinu čtenářů používá kniha srozumitelný jazyk, popis historických událostí místy nabývá až dramatické podoby. Čtenáři, který není s tématem z dřívějška obeznámen, napomáhá přehledná struktura textu: První kapitola

ly představují vikingské prostředí z hlediska přírodního, sociálního (rodinné poměry, sociální vazby, postavení žen a otroků, právo) či vojenského (za zmínku stojí například nutnost vést nájezdy v důsledku nevyhovujících geografických podmínek ve Skandinávii, znemožňujících rozvoj konsolidovaných politických celků). Poté již čtenář vstupuje do částí, zabývajících se historickými ději. Vzhledem ke komplexnímu představení éry Vikingů se ukazuje jako užitečný mezioborový přesah autorčina přístupu, komparace písemných pramenů s archeologickými poznatky, pečlivé vyjasnění klíčové terminologie a bohatý poznámkový aparát.

Kniha ve druhé (obsáhlejší) části odhaluje rozsah vikingského působení ve Franské říši a hluboký vliv na tamní hospodářství i politiku. Se zjevnými aktuálními přesahy se autorka zabývá úspěšnou integrací Normanů do anglosaské společnosti. V Itálii popisuje stěžejní roli Normanů jako síly, užívané k prosazování papežské moci, zvláště pak v boji o investituru. V přehledu nechybí ani cesty do Vinlandu (Ameriky) či vliv Varjagů na počátky ruské státnosti. Tím vším Bednaříková rozbíjí mýtus, že Viking se rovná pouze dobyvatel: „Získávání bohatství bojem je tím nejslavnějším, ale zdaleka ne jediným rysem vikinské doby“ (s. 190). Kniha Vikingy představuje coby kulturně i hospodářsky komplexní společnost mající podstatný vliv na formování prakticky celé středověké Evropy. Tato perspektiva vrcholí vyslovením teze o nepřímém vlivu Vikingů na rozvoj Velké Moravy, která v bouřlivé druhé polovině 9. století vděčila svému vzestupu i skutečnosti, že v důsledku tlaku normanských nájezdníků unikala bezprostřední pozornosti Franské říše (s. 105).

Autorka v textu často cituje prameny a dodává tím popisovaným událostem na auten-

tičnosti. Místy ale předkládá latinské citace bez českého překladu, což je s ohledem na charakter knihy jistý nedostatek.

Poslední kapitoly knihy popisují vikingské náboženství, ideální morálku a etiku vikingské společnosti. Bednaříková ukazuje přeměnu starého (polyteistického) světa v nový, křesťanský. Závěrečná část knihy pojednává o christianizaci. Autorka představuje mechanismus procesu migrace jako dynamický, ale přirozený vývoj a impuls změn. V této souvislosti zní přesvědčivé tvrzení, že Vikingové byli „dětmi procesů, které vytvořily jejich dobu“ (s. 250). Autorka tak hledá a představuje paralely (například sakrálnost moci panovníka, jež se vyvinula z pohan-ské formy do křesťanské tradice, přechod od rodové společnosti k centralizovanému státu či politická a sociální organizace společností doby stěhování národů a Vikingů) mezi tradičně pojímanou dobou stěhování národů a o staletí pozdější érou Vikingů. Kořeny některých procesů přitom dohledává až do období antického Říma.

Vzhledem k časovému a obsahovému rozsahu představované látky se kniha nicméně nevyhnula některým nepřesnostem. V textu někdy nenalezneme přepis původních označení do běžně užívaných českých názvů (např. Nimwegen – Nijmegen, království East Anglie – Východní Anglie), vyskytla se špatná geografická lokalizace (Galicie neleží na severovýchodě Pyrenejského poloostrova, ale na severozápadě). Autorka též tvrdí, že roku 879 proběhla korunovace Ludvíka II. Koktavého (syna Karla II. Holého) na římského císaře (s. 109); Ludvík II. Koktavý byl ale pouze západofranským králem a to od roku 877 do roku 879, kdy zemřel. Tyto nedostatky jsou ale v celkovém kontextu knihy přeci jen pouhými drobnostmi.

Milan Švankmajer kdysi napsal, že „snaha o vlastní postoj k dějinám druhých zemí patří k právům i povinnostem každé národní historiografie, pokud nechce rezignovat na svou úlohu spolutvůrce kulturního povědomí své země“.¹ Kniha Jarmily Bednařikové z této perspektivy nepochybně plní svůj účel, tím spíše, že poslední publikace, která byla dosud k tématu vydána z pera českého autora, spatřila světlo světa v roce 1993.² Bednařiková zpracovala téma populární a nečekaně aktuální. Srovnání éry Vikingů s dobou stěhování národů lze považovat za opodstatněné a inspirativní. A pokud si autorka kladla jako jeden z cílů zbořit mýtus o „Vikinzích – drancujících barbarech“ – a představit jejich společnost i dějiny v co největší šíři a plasticitě, lze říci, že uspěla.

Jakub Marša

Die Urkunden der Karolinger

Zweiter Band – Die Urkunden Ludwigs des Frommen. Unter Mitwirkung von Jens Peter Clausen, Daniel Eichler, Britta Mischke, Sarah Patt, Susanne Zwierlein u. a. bearbeitet von Theo Kölzer, Erster, zweiter und dritter Teil (Monumenta Germaniae Historica – Diplomata Karolinerum Tomus II – Ludovici Pii Diplomata), Wiesbaden, Harrassowitz 2016, LXXXVII + 576 s., 577–1242 s., 1243–1676 s., ISBN 978-3-447-10091-5.

Před patnácti lety jsem měl v tomto časopisu příležitost (ČČH 100, s. 163) aspoň stručně upozornit na základní edici listin k ranému – merovejskému – středověku,

na jejímž dokončení po mnohých desetiletích „předávání štafety“ uvnitř Monumenta Germaniae Historica měl klíčovou zásluhu Theo Kölzer. (S jeho jménem se ve stejné řadě Monument setkáváme také u listinářů krále Arnolfa a císařovny Konstancie.) Nyní v citované klíčové evropské mediévistické instituci a jejich edičních výstupech nacházíme další opus magnum tohoto neúnavného editora (ale i autora dlouhé řady publikací z obecné mediévistické problematiky, zejména štaufského období) a spolu s W. Kochem dlouholetého redaktora Archivu für Diplomatik (do r. 2014). Vzpomenout je ale třeba ještě jeho, před několika lety předaného, velmi aktivního předsednictví Mezinárodní komise pro diplomatiku.

Tím nejtrvalejším Kölzerovým vkladem do vědeckého usilování jsou ovšem jeho edice, jejichž tituly doslova korunuje impozantní třísvazkový soubor listin bezprostředního nástupce Karla Velikého, Ludvíka Zbožného. Z jeho více než čtvrtstoleté vlády, která navazovala bezprostředně na vládu Karla Velikého (814–840), se dochovalo celkem 418 listin a je větší nebo menší povědomost o 229 deperditech. Připojena je i evidence jeho listů a upozorněno na v úvahu přicházející jednotliviny v dobových sbírkách formulí (tzv. Formulae imperiales), resp. na císařovu podpisovou účast v listinách jiných vydavatelů. Tento výčet ovšem říká málo o práci a umu, jež byly do edice vloženy. Neboť pochopitelně valná většina textů je dlouhodobě známa a v literatuře frekventována. Je ovšem stejně tak známo, že velká část materiálového dochování je velmi různorodého charakteru. Spektrum sahá od nepochybných originálů, jejichž počet ovšem zůstává velmi omezen, přes listiny v různé míře spadělané, interpolované či jinak tak či onak znehodnocené, až

1 Milan ŠVANKMAJER, *Kateřina II.*, Praha 1970, s. 9.

2 Lubomír KOŠNAR, *Severní Evropa v raném středověku a vikingská expanze*, Praha 1993.